

ПЕДАГОГІЧНІ ВИМОГИ **щодо організації та проведення відкритих уроків**

Особливе місце в удосконаленні навчально-виховного процесу та підвищенні педагогічної майстерності викладачів і майстрів виробничого навчання займають відкриті уроки. Відкриті уроки та виховні заходи – одна з важливих форм організації методичної роботи. В освітній практиці іноді не розрізняють відкриті й звичайні уроки. Відкритий урок на відміну від звичайних – спеціально підготовлена форма організації методичної роботи, в той же час на таких уроках протікає реальний навчальний процес. На відкритому уроці педагог демонструє колегам свій позитивний або інноваційний досвід, реалізацію методичної ідеї, застосування методичного прийому чи методу навчання. У цьому сенсі відкритий урок – це засіб поширення інноваційного досвіду.

Відкриті уроки відносяться до колективних форм методичної роботи. Вони допомагають спільно визначити та на конкретних прикладах показати, які методи, прийоми й педагогічні засоби доцільно використати при вивченні найбільш складних тем програми, як краще та ефективніше використати на уроках технічні засоби навчання, як організувати та провести лабораторно-практичні роботи, як при мінімальних затратах навчального часу досягти ефективного засвоєння учнями нового навчального матеріалу, як вчити учнів думати, робити висновки тощо.

Відкритий урок повинен мати методичну мету. Наприклад, «Ознайомлення педагогів з методикою розвитку в учнів навичок вирішення навчальних завдань» або «Показати відвідувачам уроку методику організації навчальної діяльності в групах» тощо.

До підготовки та проведення відкритих уроків висувається ряд вимог:

- ✓ відкриті уроки проводять педагоги, які мають високий рівень науково-методичної підготовки та забезпечують високу ефективність навчально-виховного процесу. Урок педагога, працюючого по-старому, більше не може бути джерелом інноваційного досвіду;
- ✓ молоді та малодосвідчені педагоги, що мають менше двох років педагогічного стажу не повинні проводити відкриті уроки. Вони можуть тільки відвідувати відкриті уроки, які є джерелом інноваційного досвіду;
- ✓ відкриті уроки присвячуються лише актуальним проблемам методичної науки. Показ уроків, в яких реалізується широко поширена на практиці методика, не сприяє професійному зростанню інших педагогів, при цьому слід зазначити, що в методичній роботі з молодими та малодосвідченими педагогами це обмеження не завжди потрібно враховувати, оскільки для них і традиційні, і загальновідомі методики являють певну зацікавленість;
- ✓ відкритий урок обов'язково повинен мати новизну. Новизна може відноситися до змісту навчального матеріалу або методики його вивчення. Урок як форма організації навчального процесу сам може

містити нове, наприклад, особливу структуру. Але в будь-якому випадку відкритий урок повинен містити щось нове для менш досвідчених колег, які його відвідали;

- ✓ відкритий урок показує рішення методичної проблеми, над якою працює педагог. Його індивідуальна методична проблема повинна бути пов'язана з загальною методичною проблемою навчального закладу. Це показник реалізації системного підходу до організації методичної роботи;
- ✓ відкритий урок повинен показати переваги та високу ефективність новації. Тому педагог, який показує відкритий урок, обирає тему, зміст якої дозволяє це зробити. Наприклад, методична мета відкритого уроку – «Методика організації вивчення теоретичних (узагальнених) знань». Ось які методичні питання можна висвітлити:

- ✓ вивчення системи роботи викладача або майстра виробничого навчання;
- ✓ застосування технічних засобів навчання та наочних посібників при вивченні навчального матеріалу;
- ✓ вивчення методики проведення поточного інструктажу;
- ✓ ознайомлення викладачів з організацією самостійної роботи учнів із підручником та навчально-наочними посібниками;
- ✓ ознайомлення майстрів виробничого навчання з деякими прийомами активізації уваги учнів в процесі інструктажу;
- ✓ застосування на практиці методів активації учнів на уроці;
- ✓ створення проблемних ситуацій, використання дидактичного та роздаткового матеріалу;
- ✓ застосування інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання тощо.

Більшість викладачів і майстрів виробничого навчання – спеціалісти своєї справи, але є й такі, хто не має педагогічного стажу, молоді та малодосвідчені колеги. Тому, для всіх починаючих й недостатньо досвідчених викладачів і майстрів виробничого навчання, відвідування відкритих уроків кращих педагогів – є справжньою школою педагогічної майстерності. На цих уроках вони одержують конкретне уявлення про те, які основні педагогічні принципи, методи практично використовуються в педагогічній діяльності досвідчених, творчих викладачів і майстрів виробничого навчання, спостерігають за процесом спілкування їх з учнями. Безсумнівну користь приносять відкриті уроки не тільки тим хто їх відвідує, але й тим, хто їх проводить.

У процесі підготовки до відкритих уроків навіть найбільш досвідчений викладач (майстер виробничого навчання) ще раз критично розглядає свою систему роботи, особливо старанно аналізує методи, що застосовує, прийоми, засоби навчання й виховання учнів. Така ретельна підготовка та обмін думками про урок не тільки надає впевненості викладачу або майстру виробничого навчання в правильності його пошуків, ефективності

застосування методів, прийомів, засобів, але й нерідко допомагає педагогічну знахідку спрямувати в правильне русло навчально-виховного процесу. З іншої сторони, конкретні поради запрошених на урок допомагають навіть найбільш досвідченим педагогам позбутися деяких недоліків, яких вони не бачать на своїх уроках. Планування відкритих уроків має базуватися на результатах аналізу навчального процесу за попередній навчальний рік. Проведення відкритих уроків доручається досвідченим викладачам або майстрам виробничого навчання, які зможуть продемонструвати свої нові методи, у яких є чому повчитися молодим та малодосвідченим педагогам.

Приступаючи до складання плану проведення відкритих уроків, спочатку методична рада повинна вирішити, який кращий досвід накопичений в навчальному закладі, які цікаві й такі, що виправдали себе на практиці методи та прийоми повинні бути показані на відкритих уроках. Але спочатку ці питання обговорюються на засіданнях методичних комісій, а вже потім – на методичній раді. Яке головне питання порушуватиметься, який досвід і хто з викладачів та майстрів виробничого навчання буде проводити відкриті уроки – визначається конкретна методична мета кожного відкритого уроку, тобто те, що повинен дати в першу чергу учням викладач або майстер виробничого навчання на цьому уроці, а також запрошеним на урок. При проведенні відкритого уроку дотримуються всі вимоги до навчально-виховного процесу. Урок повинен проводитись у звичайних умовах, з узвичаєного тривалістю тощо. Створення особливих умов для відкритих уроків, по-перше, порушує звичний розпорядок навчально-виховної роботи, по-друге, ідеалізовані умови ставлять під сумнів новації.

Обрати тему відкритого уроку доручається самому педагогу, який буде проводити урок. Адже, він краще всього визначить, на якому навчальному матеріалі доцільно показати своїм колегам розроблені або удосконалені ним методичні прийоми та вид навчальної роботи. Відкритий урок має відобразити стиль щоденної роботи викладача (майстра виробничого навчання) та не повинен порушити послідовність вивчення програмного матеріалу.

Відкритий урок не повинен завдавати шкоди системі знань, умінь і навичок учнів. Учні повинні отримати стільки знань, скільки вони засвоїли б на звичайному уроці. Також неприпустимо пояснення лише тієї частини теми, яка дозволяє найбільш яскраво демонструвати новий методичний прийом, залишаючи на самостійне вивчення, що залишилася. Для відвідувачів обов'язково готуються робочі місця. Місця повинні розташовуватися за спиною учнів, щоб відвідувачі не відволікали їх увагу. Не бажано садити відвідувачів поруч з учнями; учень, що сидить за однією партою зі стороннім, навряд чи зможе сконцентрувати увагу на змісті навчального матеріалу.

Число відвідувачів на відкритих уроках не може бути безмежним. Як показує освітня практика, цією вимогою часто нехтують: іноді у групі 25 учнів сидять 15-20 запрошених. Відзначимо, що відвідування уроку хоча б одною сторонньою людиною створює дискомфорт і для педагога, і для учнів.

Відкриті уроки та їх зміст не повинні суперечити навчальним програмам. Не можна непомірно розширювати зміст навчального матеріалу, щоб показати нову методику, неприпустима організація вивчення проблем, які не включені в програму. Не рекомендується також збільшувати час, відведений на вивчення тем.

Неприпустима «репетиція» відкритого уроку з однією і тією ж групою. Ця вимога порушується всюди: педагоги попередньо готують учнів до уроку, «програють» його, називаючи все це підготовкою відкритого уроку. Відзначимо, що тут мова йде не про уроки, до яких учні повинні підготувати повідомлення, доповіді, творчі роботи тощо

Рекомендується повідомити учням про проведення відкритого уроку (найменше, напередодні). Це підготує учнів до ситуації, коли на уроці будуть присутні відвідувачі. Затверджений план проведення відкритих уроків вивіщується в методичному кабінеті (кімнаті майстрів виробничого навчання) навчального закладу. При плануванні відкритих уроків необхідно уникати гонитви за кількістю проведених уроків, щоб не зашкодити їх якості. Відкриті уроки повинні бути обов'язково цікавими, повчальними для запрошених викладачів (майстрів виробничого навчання). Педагоги повинні на уроках познайомитися з більш сучасними та прогресивними прийомами та методами навчання й виховання, звернути увагу на недоліки та прогалини в своїй роботі, стимулювати на власний творчий пошук.

Відкриті уроки доцільно рівномірно розподілити протягом навчального року по навчальним групам. Недоцільно їх планувати на вересень – час організаційних заходів, а також на червень – пора Державної підсумкової атестації та Державної кваліфікаційної атестації. Право вибору групи для проведення відкритого уроку надається викладачу, але методист повинен скоригувати, щоб це психологічне перевантаження не падало на одну й ту ж саму групу. Відкриті уроки бажано проводити в першій половині навчального дня.

Щоб відвідування відкритого уроку було більш ефективним, необхідно завчасно ознайомити запрошених на нього з планом уроку, який може знаходитися в методичному кабінеті (в аудиторії, де буде проводитися урок). Це допоможе присутнім краще спостерігати за ходом уроку, глибше та всебічно обговорити й проаналізувати його.

Успіх відкритого уроку залежить від досвіду педагога, який проводить урок та належної підготовки до нього. Кожному відкритому уроку передують конкретний, складний, трудомісткий процес, який проходить в творчій співпраці викладача (майстра виробничого навчання), голови методичної комісії та методиста навчального закладу. Педагог має одержати вичерпну допомогу та консультацію з підготовки до уроку.

У відповідності до мети, готуючись до уроку викладач (майстер виробничого навчання) розробляє так званий «режисерський сценарій», в якому заздалегідь передбачає шляхи включення учнів в самостійну роботу, створення проблемних ситуацій, обмірковує матеріально-технічне забезпечення уроку тощо. Викладач (майстер виробничого навчання), який

проводитиме урок, повинен попередньо проробити всі види робіт, які сам або учні виконуватимуть на уроці: розв'язання задач, виконання графічних робіт, проведення дослідів тощо. Така підготовка до уроку надасть викладачу впевненість у його діях і забезпечить успіх у досягненні мети уроку. При складанні плану відкритого уроку (як і планів звичайних уроків), ніколи не обмежувати викладача (майстра виробничого навчання) обов'язковою стандартною формою уроку.

Важливо, щоб план чітко відображав весь хід уроку та взаємозв'язок окремих його частин. За декілька днів до проведення уроку, вивісити в методичному кабінеті (кімнаті майстрів виробничого навчання) оголошення, де вказати тему та мету уроку, час і місце його проведення. Для викладачів, які проводять перший відкритий урок, бажано провести «репетицію» уроку в іншій (паралельній) групі для того, щоб:

- по - перше, відпрацювати всі його елементи;
- по - друге, що дуже важливо, зробити самоаналіз уроку викладачем.

На такий урок бажано запросити методиста, голову методичної комісії та викладача-предметника. Це дозволить педагогу психологічно підготуватися до відкритого уроку, на якому будуть присутні багато людей. Усі свої рекомендації, поради, особи, які беруть участь у підготовці уроку, повинні зробити в процесі цієї підготовки, не відкладаючи їх до обговорення результатів уроку. У навчальному кабінеті (лабораторії, майстерні) для запрошених заздалегідь готуються місця, які вони мають зайняти до дзвінка, але ні в якому випадку не після нього. Кожному із запрошених роздають план уроку. **Присутність адміністрації навчального закладу обов'язкова.**

Проведення відкритого уроку вимагає від викладача значного психологічного навантаження. Тому, дуже важливий педагогічний такт присутніх. Не допускається у процесі уроку втручатись в його хід, обмінюватись думками, перешіптуватись, входити та виходити з кабінету, майстерні тощо. Кожен запрошений робить запис по ходу уроку (аналіз), що використовує при його обговоренні. Дуже добре було б записувати такі уроки на відеокамеру та поступово створювати в методичному кабінеті навчального закладу відповідну відеотеку. Це сприяло б більш широкому розповсюдженню кращого педагогічного досвіду.

Аналіз відкритого уроку проводиться в той же день. Головна його мета – навчити викладачів (майстрів виробничого навчання) бачити окремі методичні прийоми, розкрити ефект, що вони дають, показати значення цих прийомів у процесі навчання на конкретному відкритому уроці. Методист слідкує за тим, щоб аналіз був проведений на основі раніше визначеної методичної мети та не відводив обговорення в сторону від методичної мети уроку.

Перше слово надається викладачу (майстру виробничого навчання), який проводив урок. Цей виступ (самоаналіз) не просто формальність. Дуже важливо, щоб особисто викладач (майстер виробничого навчання), який проводив урок, чітко розкрив мету, показав, де і як реалізував її на уроці,

чого досяг тим чи іншим методичним прийомом, а якщо не досяг, то самокритично пояснив. Продуманий виступ самого педагога, який проводив урок, приносить користь не тільки колегам, але і йому самому, так як він привчає його критично оцінити свою роботу, результати даного уроку, прививає навички самоконтролю та самоаналізу.

Потім висловлюють свої думки спеціалісти даного предмету та запрошені на урок, виходячи з методичної мети, хоча й всі інші елементи уроку підлягають аналізу.

Аналіз уроку – процес творчий. Загальний аналіз уроку охоплює всі його сторони, він особливо важливий при вивченні системи роботи викладача (майстра виробничого навчання). Методист, завершуючи аналіз уроку, дає коротку характеристику досвіду роботи викладача (майстра виробничого навчання), оцінку аналізу уроку всіма запрошеними, рекомендує окремим викладачам (майстрам виробничого навчання) використовувати елементи досвіду в своїй роботі.

При добре організованому обговоренні відкритого уроку завжди буде вироблена колективна думка по принциповим методичним питанням, знайдено правильне розв'язання актуальних питань. Обговорення відкритого уроку має фіксуватися в протоколі. У ньому записується коротко та чітко всі виступи, питання й відповіді, що визначить правильність чи неправильність педагогічних завдань, які реалізував викладач (майстер виробничого навчання) на уроці, які заходи необхідно виконати щодо усунення зазначених зауважень при аналізі відкритого уроку.

Досвід кращих викладачів (майстрів виробничого навчання) – це невичерпне джерело, яке живить педагогіку, тому збираючи це дорогоцінне зерно, активно його вивчайте, узагальнюйте та поширюйте.